

ДОСЛІДЖЕННЯ КАЗКИ В ПЕДАГОГІЧНОМУ КОНТЕКСТІ

Філь О.В., аспірант

Запорізький національний університет

У статті подається аналіз дослідження казки в педагогічному аспекті. Дослідження проводиться із застосуванням принципу історизму, враховуючи сучасний контекст використання поняття казкотерапія в педагогіці та психології.

Ключові слова: казкотерапія, народна педагогіка, розвиток, виховання.

Филь Е.В. ИССЛЕДОВАНИЕ СКАЗКИ В ПЕДАГОГИЧЕСКОМ КОНТЕКСТЕ / Запорожский национальный университет, Украина.

В статье представлен анализ исследования сказки в педагогическом контексте. Исследование проводится с применением принципа историзма, принимая во внимание современный контекст использования понятия сказкотерапия в педагогике и психологии.

Ключевые слова: сказкотерапия, народная педагогика, развитие, воспитание.

Fil H.V. THE RESEARCH OF FAIRY-TALE IN A PEDAGOGICAL CONTEXT / Zaporizhzhya national university, Ukraine.

In the article represents the analysis of researching fairy-tale in a pedagogical context. Research is conducted with the use of principle of historical method, taking into account the modern context of the use of this notion in pedagogic and psychology.

Key words: the fairy-tale therapy, national pedagogic, development, education.

Гуманістичне спрямування сучасної системи освіти передбачає формування неповторної творчої особистості, здатної до глибокого індивідуального сприйняття навколишнього світу, саморозвитку та самореалізації. Зазначені освітні тенденції вимагають удосконалення та оновлення змісту фахової підготовки спеціалістів, діяльність яких пов'язана із гармонійним вихованням та всебічним розвитком особистості. В основі української системи виховання лежить давня педагогічна традиція нашого народу. Досвід таких видатних педагогів, як В. Сухомлинський, І. Огієнко, О. Духнович, Г. Ващенко, допомагає сучасним педагогам розробити ефективні та дієві системи виховання. Завдання педагога в цьому випадку полягає у створенні таких навчальних та виховних ситуацій, які б сприяли максимальному розкриттю здібностей дитини та стимулювали її внутрішні можливості до саморозвитку. Одним із ефективних шляхів вирішення цього завдання може бути, на нашу думку, застосування психологом методу казкотерапії, у контексті якого ефективнішою стає інтеграція особистості, розвиток її творчих здібностей, розширення свідомості та взаємодії з оточуючим світом.

Джерелами концепції казкотерапії стали роботи Е. Берна, Б. Беттельгейма, Л. Виготського, Д. Ельконіна, М. Осоріної, Н. Пезешкяна, Е. Романової, В. Сухомлинського. Дослідженням казки в контексті педагогічної науки займалися А. Макаренко, В. Сухомлинський, К. Ушинський, дитячі письменники, на чий творчості виховувалося не одне покоління: В. Жуковський, К. Чуковський. У сучасній педагогічній науці та практиці особливу увагу застосуванню казки, як методу виховання, навчання та розвитку дітей приділяють С. Бакуліна, І. Бех, Н. Бірко, А. Богуш, Н. Вітківська, Т. Гаврилова, Т. Гризоглазова, Д. Джола, Д. Ельконін, А. Запорожець, Н. Лисенко, С. Литвиненко, Е. Печерська, О. Піхур, С. Русова, Л. Хлебнікова, М. Чумарна, А. Шемшуріна, А. Щербо та інші.

На сьогодні не досить розробленим є дослідження використання казки в педагогічній науці. Саме тому мету написання цієї статті ми вбачаємо в узагальненні та систематизації досвіду використання казки як інструмента навчання, виховання та розвитку особистості в педагогічній науці та практиці. Аналіз ґрунтується на принципі

історизму, враховуючи сучасний контекст використання поняття казкотерапія в педагогіці та психології.

В основі української системи виховання лежить давня педагогічна традиція нашого народу, у якій казка споконвіку була основним інструментом формування світоглядних уявлень людини. За словами З. Васильцової [1], у казці закріплені педагогічний досвід цілих поколінь людей, отже, серед інших, можемо говорити про педагогічну функцію, яку виконувала казка в народній педагогіці.

Аналізуючи способи реалізації народної педагогіки, неважко помітити, що народ-вихователь користується в першу чергу ненав'язливими методами виховання, до яких, насамперед, належить і казка. Вона створює сприятливі умови для творчої самореалізації особистості дитини, є своєрідним виховним прийомом, завдяки якому дитина може у власній уяві пережити різноманітні ситуації, у які потрапляють герої казок, і зробити самостійний висновок щодо доцільності тієї чи іншої поведінки.

За словами П. Золіна, ще в епоху Київської Русі вчителі в процесі навчання використовували казки, “які цілком можна вважати народно-педагогічним засобом навчання на однаково оформлених повторюваних синтаксичних ланках-образах. Як казкові образи, так і букви, запам'ятовувалися послідовно, за схожими схемами” [2]. І, оскільки казкові образи з легкістю запам'ятовувалися дітьми, казки ставали своєрідним переліком повчань та наочною ілюстрацією прикладів різноманітних лих, які можуть статися з дитиною в разі її неслухняності.

Досвід народної педагогіки з використання казки у вихованні дитини був використаний такими видатними педагогами, як А. Макаренко, В. Сухомлинський, К. Ушинський, дитячими письменниками В. Жуковським, К. Чуковським.

Зокрема А. Макаренко для раннього виховання особистості дитини найкращим інструментом вважав казку. Педагог дотримувався вікового принципу використання казок. Так, для малюків корисними будуть казки про тварин, доросліші діти із задоволенням слухатимуть казки про людські взаємини, зокрема і чарівні казки. При виборі казки, за словами А. Макаренка, слід керуватися як бажаннями дитини, так і її актуальними потребами.

Велике значення виховним можливостям казки надавав і К. Ушинський, наголошуючи на особливій цінності саме народних казок. Називаючи народ “великою, сповненою поезії дитиною”, видатний педагог вважав народну казку набагато кращою за спеціально створені виховні оповідання в становленні особистості дитини.

Ідею використання казки як засобу пробудження та розвитку дитячої фантазії обстоював В. Жуковський. Великий російський поет створив цілу низку казок у віршах, у яких прагнув виразити все те найкраще, що притаманне людській душі. За його словами, казка повинна бути живою, пробуджувати найкращі душевні прагнення. Для цього не варто відшукувати в казці мораль і нав'язувати її дитині. Найкращим для неї буде саме читання чи слухання казки, у процесі якого чутлива дитяча душа розвиватиметься та збагачуватиметься.

Видатний дитячий письменник К. Чуковський також наголошував на особливій ролі казки в розвитку особистості дитини. За його словами, у період дошкільного віку “казка для кожної нормальної дитини є найздоровішою їжею, не ласощами, а потрібним і дуже поживним хлібом” [3, 198]. Досягши 7-8-річного віку, дитина вже не буде такою мірою потребувати казки, адже “казка вже зробила свою справу: допомогла дитині зорієнтуватися в оточуючому світі, збагатила її духовне життя, змусила її відчувати себе безстрашним учасником уявних битв за справедливість, за добро, за свободу, і тепер, коли потреба в ній минула, дитина сама руйнує її” [3, 198]. На думку письменника, дитина постійно вигадує власні казки, одухотворюючи всі предмети

навколо себе. Тому “немає значення, чи дасте ви їй цю казку, чи ні, - вона сама собі казкар” [3, 193]. Велику увагу приділяє К. Чуковський і оповідачам казок. За його словами, їх мета полягає в тому, щоб виховати в дитині людяність: “Казкарі турбуються про те, щоб дитина з малечку навчилася подумки брати участь у житті уявних людей і тварин і вирвалася б тим самим за вузькі рамки егоцентричних інтересів та почуттів” [3, 215].

Одним із перших, хто відродив професійний інтерес вчителів до казки став В. Сухомлинський. Педагог приділяв значну увагу використанню казки у роботі з дітьми: „Я не уявляю навчання в школі не тільки без слухання, але і без створення казки” [4, 164]. Саме використання казки в педагогічній роботі з дітьми дає можливість розвитку уяви та фантазії, виховання естетичних почуттів та оволодіння мовою. В. Сухомлинський використовував можливості казки як професійний педагог. Відома його „Школа радості”, у якій успішно функціонувала Кімната казки, Острів чудес, Куточок мрії та чарівна Школа під голубим небом, де зароджувалися та втілювалися нові педагогічні ідеї талановитого педагога.

Особливістю використання казки у виховній системі В. Сухомлинського є її гармонійне та природне використання в процесі щоденного навчання та виховання учнів. Педагог був упевнений, що саме „через казку, фантазію, гру, через неповторну дитячу творчість – вірна дорога до серця дитини” [5, 30].

За твердженням В. Сухомлинського, казка являє собою активний творчий процес, який охоплює всі сфери духовного життя дитини. Багатолітня практика роботи педагога зі школярами показала, що використання казки у виховному процесі дозволяє реалізовувати найрізноманітніші педагогічні завдання:

1. Розвиток мислення, художнього мовлення, створення інтелектуальної атмосфери в дитячому колективі. Педагог був переконаний, що естетичні, моральні та інтелектуальні почуття, які пробуджуються в душі дитини під впливом казкових образів, активізують потік мислення, який сприяє активній діяльності мозку. Казкові образи допомагають перейти від яскравого, конкретного до абстрактного. За глибоким переконанням В. Сухомлинського, його вихованці “не оволоділи б навичками відстороненого мислення, якби в їхньому духовному житті казка не стала цілим періодом” [5, 172]. Однією з найсуттєвіших переваг використання казки у виховній діяльності педагог вважав можливість розвитку творчого мислення та фантазії дитини. Створення казок, за словами В. Сухомлинського, є для дітей одним із найцікавіших видів поетичної творчості і, разом із цим, казка є важливим засобом розумового розвитку.
2. Через казку відбувається опанування дитиною слова, яке “стає засобом вираження думок та почуттів - живої реальності мислення” [5, 171]. На думку педагога, саме через читання казки дитиною якнайкраще засвоюються емоційні відтінки слова.
3. Казка невіддільна від краси і сприяє розвитку естетичних почуттів. “Дякуючи казці дитина пізнає світ не лише розумом, але й серцем” [5, 172].
4. Казка сприяє пробудженню в дитини любові до рідної землі і містить у собі все духовне багатство народної культури, “пізнаючи яке дитина пізнає серцем рідний народ” [5, 173].

Осмилення закономірностей природи через слухання та створення казки реалізовувалось у виховній системі В. Сухомлинського шляхом занурення школярів у природне середовище в рамках створеної педагогом Школи під голубим небом. Багатолітній досвід роботи з дітьми на природі переконав педагога, що “розвивати мислення дітей, укріплювати розумові сили дитини серед природи - це потреба

природних закономірностей розвитку дитячого організму. Ось чому кожна подорож на природу є уроком мислення, уроком розвитку розуму” [5, 32].

Для вирішення педагогічних та виховних завдань педагогом використовувалися різноманітні прийоми роботи з казками. Проаналізувавши їх, ми виділили цілу систему виховної роботи засобами казки у творчості В. Сухомлинського та охарактеризували елементи цієї системи:

- Читання казок педагогом та дітьми по ролях. Таке читання дозволяє дитині глибше проникнути в сутність казки, емоційно сприйняти її, відчувати та зрозуміти героїв казки.
- Слухання дітьми казки. Для дітей молодшого шкільного віку казка, за глибоким переконанням В. Сухомлинського, це не просто розповідь про фантастичні події, “це - цілий світ, у якому дитина живе, бореться, протиставляє злу свою добру волю” [5, 174]. Педагог надавав важливого значення обстановці, у якій діти сприйматимуть казку. Він зазначав: “Кожна картина, кожен наочний образ загострюють сприйнятливості до художнього слова, глибше розкривають ідею казки” [5, 173]. Саме з цією метою педагогом разом із дітьми була створена Кімната казки. Характерною її особливістю було те, що оформлення кімнати та декорації до казок створювали самі діти за допомогою вихователя. Така робота сприяла згуртуванню дитячого колективу, створенню емоційного стану радості від спільної творчості, залученню до співтворчості навіть тих дітей, котрі зовсім не брали участі в роботі колективу.
- Виготовлення дітьми казкових героїв з паперу, тканини тощо. Те, що діти брали участь у виготовленні ляльок, за твердженням педагога, позитивно впливало на їх розвиток. Такого роду спільна праця дозволяє розвивати в дітей комунікативні вміння, створювати атмосферу доброзичливості і спонукання до творчості.
- Створення дітьми власних казок. Цей прийом, за словами В. Сухомлинського „є одним з найцікавіших для дітей видів поетичної творчості. Разом із цим це важливий засіб розумового розвитку” [4, 167]. В. Сухомлинський значну увагу приділяв використанню прийому вигадування власної казки із розумово відсталими дітьми. Він вказував: „Якщо мені вдалося домогтися того, що дитина, у розвитку мислення якої зустрічалися серйозні труднощі, вигадувала казку, пов’язувала у своїй уяві декілька предметів оточуючого світу, - значить, можна сказати з певністю, що дитина навчилася мислити” [4, 168].
- Групове вигадування казки. У педагогічній спадщині В. Сухомлинського цей прийом займає особливе місце, оскільки дозволяє кожній дитині в групі проявити творчість у невимушеній, доброзичливій атмосфері. При цьому у творчому діалозі беруть участь навіть найсором’язливіші учні.
- Інсценування дітьми відомих і вигаданих казок з використанням власноруч виготовлених ляльок є по суті логічним продовженням використання згаданих вище прийомів роботи з казкою. Спостерігаючи за поведінкою дітей в Кімнаті казки, В. Сухомлинський помітив, що, якщо не обмежувати дітей, створити для них творчу, доброзичливу атмосферу, школярі самі починають створювати та інсценізувати казки: “Казка – це активна естетична творчість, яка захоплює всі сфери духовного життя дитини – її розум, почуття, уяву, волю. Воно починається вже у розповіданні, найвищий його етап – інсценізація” [5, 179]. Цей прийом стимулює творчість дитини, підвищує її самооцінку, дозволяє розвивати емпатію та комунікативні навички.

– Дописування казок. Цей прийом В. Сухомлинський використовував переважно для того, щоб допомогти дитині створити казку. Педагог “давав початок казки – і дитяча фантазія творила яскраві образи” [5, 178].

Говорячи про доцільність використання казкових образів при роботі з молодшими школярами, В. Сухомлинський також наголошував і на необхідності застосування різноманітних прийомів роботи з казкою при вихованні підлітків: „Ось ця спеціальна робота з виховання і є читання, розповідання, драматизація, прослуховування, переживання казок. Вона не повинна припинитися в 6 – 7 класах.” [4, 169].

Отже, використовуючи у своїй роботі з дітьми казку, В. Сухомлинський вважав її тим інструментом, що здатен не лише наблизити дітей одне до одного, спрямувати їхню фантазію та уяву, але й розвинути творче мислення та інтелектуальну сферу дітей, зокрема й дітей із уповільненими процесами мислення.

Досвід роботи В. Сухомлинського активно використовується сучасними педагогами та вихователями. Зокрема Л. Мамчур, застосовуючи в роботі з дітьми казки із педагогічної спадщини вихователя, зазначає, що робота із казками носить багатоплановий характер. Адже завдяки їй можна не лише розвивати мовленнєві та комунікативні навички, але й одночасно вирішувати проблеми самовиховання та саморозвитку дітей [6].

Необхідним та дієвим засобом виховання вважали казку також такі дослідники, як С. Бакуліна, І. Бех, Н. Бібко, А. Богуш, Н. Вітковська, Т. Гаврилова, Т. Гризоглазова, Д. Джола, Д. Ельконін, А. Запорожець, Н. Лисенко, С. Литвиненко, Е. Печерська, О. Піхур, С. Русова, Л. Хлебнікова, М. Чумарна, А. Шемшуріна, А. Щербо та інші.

Однак були й такі вчені, які висловлювалися проти використання казки у вихованні дітей. Так, ще наприкінці ХІХ ст. проти використання казки в школі виступив Толль. На думку дослідника казка заважає дитині реально сприймати навколишній світ, формує в неї хибне уявлення про життєві процеси та явища. З аналогічною думкою виступив і Л. Віготський. Видатний психолог визнавав лише естетичну функцію казки. Він стверджував, що, оскільки поведінки без психіки не існує, то, вводячи в психіку дитини фантастичне, неправдиве уявлення про дійсність, ми тим самим виховуємо у неї не відповідну дійсності поведінку. Фантастичний світ казок пригнічує дитину, яка залишається байдужою до реального світу, відбувається виховання “сліпоглухонемоти по відношенню до світу” [7, 296].

Однак Л. Віготський наводить вагомий аргумент на користь казки: сформульований вченим “закон емоційної реальності фантазії”, який свідчить про те, що будь-яка емоція, викликана як реальною, так і нереальною дійсністю, є реальною. Таким чином, незважаючи на події, що відбуваються в казці, основою її впливу на дитину є реальна емоція [7, 298].

На захист казки виступила С. Русова. У статті “В оборону казки” вона наголошує на спорідненості дитини і казки. На її думку, педагогам ніколи не вдасться викоринити казку з дитячого розвитку: “Вона там пануватиме, бо вона природно відповідає вимогам дитячого розуму, а ті людські відносини по казках такі прості й зрозумілі, що дитина може щиро співчувати лихові й недолі, радіти перемозі й щастю казкових героїв. Й це викликає перше почуття симпатії - початок альтруїзму, перше свідоме враження правди й неправди, тої примітивної великої правди, яка залягає в глибокому лоні народної душі й виливається так просто в народних казках. Тут уперше прокидається дитяча увага до людей, спочуття до їх долі, зростає глибока сердечна любов до усього вбогого, до краси й до добра” [8, 203]. Дослідниця підкреслює, що саме казка здатна розширити життєвий досвід дитини, сформувати естетичний смак, розвинути творчі здібності. Читаючи казку, діти творять особистий світ, де перемагає

добро, правда та справедливість, - ті моральні принципи, які вони згодом перенесуть у доросле життя.

Слідом за В. Сухомлинським вважає казку прекрасним народним засобом розвитку моральних почуттів і М. Чумарна. За її словами, читання казки в ненав'язливий та цікавий для дитини спосіб сприяє засвоєнню дитиною основних морально-виховних категорій, при цьому розважаючи її. Дослідниця вважає також, що саме через казки, які були для наших предків своєрідною книгою буття, у дитячому віці в легкій притчевій формі закладаються основи знань про світ та стосунки людей у ньому [9].

Переважна більшість педагогів пропонує використовувати казки з метою виховання, навчання та розвитку дітей уже в дитсадку. Так, дієвою є методика роботи із українською народною казкою, яку пропонують А. Богущ та Н. Лисенко. Ефективними видами роботи, на думку дослідників, є:

- читання казок дітьми та дітям;
- переказ казок;
- показ казкових діяфільмів;
- перегляд казок у телепередачах та кінофільмах;
- театралізація та показ казки вихователем;
- драматизація по ролях відомої дітям казки;
- костюмоване інсценування казки дітьми;
- ігри за сюжетами добре відомих дітям казок;
- ритмізування казки - ритмічно-речитативна розповідь з однією інтонацією;
- узагальнюючі бесіди на теми “Моя улюблена казка”, “В гостях у казки”, “Казка в гостях у дітей”;
- тематичні розважальні заняття: “Казки бабусі Ориси”, “Казки дідуса Панаса”, “Вам казка, а мені бубликів в’язка”;
- дидактичні ігри за мотивами казок;
- бесіди на морально-етичні теми за змістом казок;
- бесіди за змістом казкових ілюстрацій та репродукцій картин за казковими сюжетами;
- самостійне створення дітьми власних казок;
- свята казки.

У старшому дошкільному віці вищезазначені прийоми роботи з казками, на думку педагогів, доцільно доповнити вивченням композиційних особливостей, а також інтонаційно виразним переказом казок [10].

Питанням виховання та навчання молодших школярів за допомогою казки займалися Н. Бібко, С. Литвиненко та О. Піхур. Уводячи поняття “чудесний світ казки”, Н. Бібко говорить про предметний характер та необмежені можливості казкового матеріалу в навчальній та виховній роботі з дитиною. За словами педагога, навчати дітей читати казки в школі слід вже із першого класу, створюючи емоційний тон їх сприйняття учнями [11].

С. Литвиненко використовує українську народну казку для формування гуманних понять у молодших школярів. Разом із цим, за словами педагога, завдяки роботі з

казкою досягаються й інші виховні цілі: відбувається систематизація та спрямування виховного процесу, забезпечується участь школярів в емоційно привабливій, активній пізнавальній діяльності, відбувається програвання учнями емоційно насичених ситуацій [12].

Авторську програму вивчення молодшими школярами казок народів світу пропонує О. Піхур. За його словами, основними завданнями при цьому є формування і розширення в дітей уявлень про світ, адаптація їх у суспільстві. Методика педагога полягає у створенні “логічного антуражу”: спочатку діти читають казку однієї з країн світу, після цього вчитель визначає місце цієї країни на мапі, коротко розповідає про звички, традиції та особливості життя народу цієї країни. Таким чином, діти в цікавій та ненав’язливій формі мають змогу отримати базові знання про культуру різних національностей [13].

Особливе значення казки не лише для дітей, а й для дорослих відмічає А. Шемшуріна. За її словами, казка - це “той елемент фантазії, який спрямовує уяву дитини, пробуджує її думку, почуття, насичує враженнями” [14, 63]. Значний виховний потенціал казки полягає, на думку дослідниці, у тому, що казка:

- збагачує внутрішній світ дитини, розвиваючи емоції та почуття;
- формує здатність співчувати, прагнення до справедливості та добра;
- сприяє зародженню потреби дитини у творчості;

Свої методи роботи із казкою пропонують також Н. Вітковська, А. Щербо та Д. Джола. Серед них:

- виразне читання казки;
- бесіда за мотивами казки;
- читання казки по ролях;
- використання картин, репродукцій, ілюстрацій, музичного супроводу тощо;
- створення власних казок.

Подібна робота з казкою, за словами педагогів, служить не лише виховним та навчальним цілям, але й сприяє налагодженню стосунків у дитячому колективі, розвитку комунікативних навичок, збагаченню міжособистісних зв’язків [15].

Використовуючи у своїй роботі з дітьми казку, педагоги часто вказують на необхідність творчої роботи самих учнів, а не лише пасивному сприйнятті казки. Зокрема Л. Хлебнікова звертає увагу на необхідність поєднання сприйняття, розуміння та оцінки різних явищ дійсності з творчою активною діяльністю дітей [16].

Такої ж думки дотримуються І. Бех та А. Запорожець, які вважають інсценування казки дітьми найефективнішим методом виховної роботи, оскільки, на думку І. Беха, емоції та переживання, викликані подіями в казці, знаходять свій вихід у русі. Крім того, під час інсценування дитина вчиться передавати й переживати почуття та дії іншої людини чи персонажа, кого вона грає, що сприяє розвитку емпатичних навичок, співчуття та поваги до інших [17]. А. Запорожець, у свою чергу, також відзначає важливість та логічність постановки казки з дітьми. На його думку, сприйняття казки дитиною завжди носить активний характер, навіть якщо вона лише слухає чи читає казку. Саме тому цілком природним буде допомогти дитині висловити свої емоції та переживання не лише вербально, але й завдяки рухам та міміці в казковій постановці [18].

Важливим елементом в інсценуванні казки є також музичний супровід. Як засіб виховання батьками та педагогами широко використовуються музичні казки. Т. Гризоглазова, наприклад, розробила цілу організаційно-методичну систему з

використання музичної казки у вихованні дітей. Вона складається з трьох рівнів: емоційно-чуттєвого, емоційно-пізнавального та емоційно-дієвого [19].

Із метою виховання молодших школярів та розвитку їхнього емоційно-морального досвіду пропонує використовувати оперну студію Е. Печерська. Відомі дитячі опери на казкові сюжети: “Коза-Дерева”, “Зима і весна” М. Лисенка, “Вовк і семеро козенят” М. Ковалюк, “Маша і Ведмідь” М. Красева тощо [20].

Вихованню моральних почуттів молодших школярів за допомогою казки присвятила свою роботу С. Бакуліна. На її думку, у казці містяться потенційні можливості виховання емпатії школярів. Крім того, за словами дослідниці, “Казки народів світу як засіб виховання можуть у різноманітних та доступних формах передавати дітям народну мудрість, загальнолюдські моральні ідеали, і, до того ж, казки народів світу розширюють освітній світогляд дітей, сприяють їх спілкуванню, а також вирішують важливу проблему залучення дітей до духовної скарбниці людства” [21, 74]. Беручи до уваги основні особливості казок - моральність змісту казок, художність, народність казкового жанру - та спираючись на педагогічний і виховний досвід В. Сухомлинського та І. Беха, С. Бакуліна розробила власну педагогічну модель виховання моральних почуттів молодших школярів та апробувала її на практиці [21].

Отже, проаналізувавши основні дослідження використання казкового матеріалу з метою виховання особистості, можемо зробити висновок, що попри тривале недооцінювання значення казки у розвитку дитини, цей жанр знайшов належне визнання у педагогічній науці та практиці. Таким чином, використання казки в сучасній педагогічній науці має достатнє наукове підґрунтя і є перспективним та цілком виправданим.

Спираючись на тривалий досвід народної педагогіки з використання казки, а також послуговуючись цінним доробком А. Макаренка, К. Ушинського, В. Сухомлинського, педагоги та вихователі сучасності створюють дієві системи виховання, навчання та розвитку особистості дитини за допомогою казки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Васильцова З. П. Мудрыя заповіді народної педагогіки. – М.: Педагогіка, 1988. – 160 с.
2. <http://www.oim.ru/> Истоки высшей школы в России Автор: Золин Петр Михайлович.
3. Чуковский К. От двух до пяти. – К.: Веселка, 1988. – 365 с.
4. Сухомлинский В.А. О воспитании. – М.: Политиздат, 1982. – 270 с.
5. Сухомлинский В.А. Сердце отдаю детям. – К.: Радянська школа, 1988. – 271 с.
6. Мамчур Л. Твори-мініатюри та казки у методичній спадщині В.О. Сухомлинського // Початкова школа. – № 6. – 1998. – С. 35-42.
7. Выготский Л.С. Педагогическая психология. – М.: Педагогіка, 1991. – 480 с.
8. Русова С.Ф. Вибрані твори. – Київ: Освіта, 1996. – 304 с.
9. Чумарна М.І. Від початку світу. Організація початкової освіти. Материнська школа "Оріяна" // Початкова школа. – 1994. – № 1-5. – С. 42-47.
10. Бибко Н.Н. Обучение первоклассников читать сказки // Начальная школа. – 1986. – № 4. – С. 17 – 21.
11. Богуш А.М., Лисенко Н.В. Українське народознавство у дошкільному закладі / Навч. посібник. – К.: Вища школа, 2001. – 400 с.

12. Литвиненко С.О. Виховання гуманних понять молодших школярів засобами української народної казки: Дис.... канд. пед. наук. – Одеса, 1994. – 183 с.
13. Піхур О.В. Авторська програма курсу історії всесвітньої літератури у початковій школі // Початкова школа. – 1995. – №8. – С. 28-29.
14. Шемшурина А.И. Роль сказки в воспитании детей // Этическое воспитание. – 2002. – № 1. – С. 63-64.
15. Вітковська Н.С., Щербо А.Б., Джола Д.Н. Вивчення казок як засіб естетичного розвитку молодших школярів // Початкова школа. – 1970. – № 7. – С. 16- 24.
16. Хлебнікова Л.О. Поліпшувати естетичне виховання учнів // Початкова школа. – 1980. – № 12. – С. 8-12.
17. Бех І.Д. Емоції в процесі морального виховання молоді // Початкова школа. – 1996. – № 10. – С. 26-29.
18. Запорожец А.В. Избранные психологические труды. – В 2 т. – Т. II. – М.: Педагогика, 1986. – 296 с.
19. Гризоглазова Т.Н. Формування морального досвіду молодших школярів засобами музичної казки. Дис. ... канд. пед. наук. – К., АПН України, 1994. – 133 с.
20. Печерська Е.П. Дитяча оперна студія в музично-творчому розвитку школярів // Початкова школа. – 1989. – № 6. – С. 30-33.
21. Бакуліна С.Ю. Виховання моральних почуттів молодших школярів засобами казок народів світу. Дис. канд. пед. наук. – 13.00.07. – Одеса, 2000. – 191 с.

УДК 37.032 : [37.018.5 : 78] (477.64 - 2)

РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ РЕБЁНКА В ПОДГОТОВИТЕЛЬНОЙ ГРУППЕ МУЗЫКАЛЬНОЙ ШКОЛЫ: ИЗ ОПЫТА РАБОТЫ ДМШ №1 г. ЗАПОРОЖЬЯ

Яковенко Е.Э., педагог-методист, зав. фортепианным отделом

Запорожская детская музыкальная школа № 1

Статья посвящается вопросам развития конвергентного и дивергентного мышления дошкольников в подготовительном классе ДМШ.

Ключевые слова: дошкольники, подготовительный класс ДМШ, мышление, развитие, интегрированные занятия.

Яковенко О.Е. РОЗВИТОК ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ ДИТИНИ В ПІДГОТОВЧІЙ ГРУПІ МУЗИЧНОЇ ШКОЛИ: З ДОСВІДУ РОБОТИ ДМШ №1 м. ЗАПОРІЖЖЯ / Запорізька дитяча музична школа № 1, Україна.

Стаття присвячена питанням розвитку конвергентного і дивергентного мислення дітей дошкільного віку в підготовчих класах дитячих музичних шкіл.

Ключові слова: дошкільнята, підготовчий клас ДМШ, мислення, розвиток, інтегровані уроки.

Yakovenko H.E. THE DEVELOPMENT OF CREATIVE THINKING OF CHILDREN IN AN ACCESS COURSE GROUP OF MUSIC SCHOOL: FROM THE EXPERIENCE OF WORK OF ZAPOROZHYYE CHILDREN'S MUSIK SCHOOL № 1 / Zaporizhzhyye Children's Music School № 1, Ukraine.

The article is dedicated to the questions of convergent and divergent thinking of the preschool age children in an access course group of music school.

Key words: preschool age children access course group of music school, thinking, development, integrated exercises.